

Cal Pons de Castelltallat, una base de maquis i de les xarxes d'evasió. Entrevista a Josep Clotet i Puig

Jaume Serra, Lluís Len, Josep M. Vila, Jaume Perarnau

La tardor de 1944 el curs de la segona guerra mundial es decantava clarament a favor dels aliats i els feixismes estaven de reculada. Els nazis sofrien una derrota i una altra i anaven perdent terreny. A França les tropes aliades i l'acció del maquis, que era molt potent a la meitat sud del país, feien retrocedir les tropes hitlerianes. El maquis francès tenia una participació important d'exiliats republicans espanyols. Molts d'aquests maquis després de l'ocupació de París van orientar la seva lluita contra la dictadura feixista de Franco establerta sobre tot el territori espanyol.¹

Una altra cosa diferent paral·lela al maquis però una mica anterior eren les xarxes d'evasió. Es tractava de persones que fugien dels nazis, eren aviadors aliats que havien estat abatuts en territori francès, militars francesos i belgues que fugien del nazisme i es volien incorporar a la lluita dels aliats, i també jueus que intentaven escapar de l'holocaust. Moltes d'aquestes persones van anar a parar a Andorra i des d'allí s'organitzaven expedicions per arribar a Barcelona. I des del consolat britànic barceloní ja s'espavilaven per treure la gent del país i portar-los a lloc segur.²

Per fer possible tant la xarxa d'evasió com l'actuació dels maquis es necessitava una col·laboració o ajuda de persones residents al país que els proporcionés suport, aixopluc, avitua-

Cal Pons.

Pis de dalt de la Casanova de Castelltallat on hi havia hagut ubicada l'escola de Castelltallat.

vaig amagar per aquí aquests boscos. Tenia una barraca molt ben parida al bosc, no hi tenia fred, no! El menjar me'l portaven d'amagat. Bona part de la guerra vaig estar amagat. Vaig estar molt temps amagat a Cal Jaume Manuel, una casa que avui està ensorrada, al fons de la riera, vora la línia elèctrica. Aquella gent em portaven el menjar torrent amunt, el deixaven amagat en un lloc. El meu cosí estava amagat a casa de l'amo, al Sunyer de Valldeperes. (...) On va morir molta gent va ser a Querol a Fonollosa. A sobre el cementiri l'exèrcit republicà va fer front, això ja era en la retirada."

llament, informacions, contactes, etc. Aquestes bases de suport eren vitals per a l'activitat dels guerrillers, solien ser cases de pagès situades en llocs estratègics.

Una de les cases de pagès on paraven el maquis i la xarxa d'evasió dels nazis era Cal Pons de Castelltallat del municipi de Sant Mateu de Bages.

Hem tingut una conversa molt distesa amb Josep Clotet i Puig de Castelltallat. Ell vivia a Cal Pons, que era una casa que donava acolliment al maquis i a persones que fugien del nazisme en les expedicions que conduïa Joan Peramiquel.³

Josep Clotet va néixer a Gironella l'any 1919. Va resultar que, en néixer, va quedar sense pares. El pare havia mort abans que ell nasqués i la mare va morir en el part. Així que Josep va ser afillat pels seus oncles de Castelltallat. Eren una família de pagesos masovers de cal Pons. A la casa hi vivien els oncles, un fill seu, el nebot afillat Josep Clotet, un mosso que es deia Bonsfills i el pastor que es deia Florenci Garriga. De minyó el Josep feia de pastor i guardava el ramat de bous. Al vespre anava a l'escola de Castelltallat que hi havia al pis de sobre la

Casa Nova, que és propietat de l'Ajuntament. Va ser company d'escola de Ramon Soldevila, el que després seria alcalde de Manresa i sots governador de Lleida. El mestre era el senyor Pijoan, home molt recte. A la classe eren uns 25-30 nois. El seu oncle, Joan Clotet i Viladrich, va ser alcalde de Sant Mateu de Bages durant els primers mesos de la guerra. També havia estat alcalde Ramon Querol Santasusana que es va exiliar i va morir a França.

A Josep Clotet durant la guerra el van cridar a files, però ell no hi va anar i es va amagar per aquelles rodalies. En aquella zona hi havia molta gent emboscada per evitar anar a la guerra. Feien les seves colles d'amics. Josep Clotet ens explica algunes vivències de la guerra:

"Un dia els guàrdies d'assalt van donar una batuda per la zona de Boixeda i van trobar emboscats. Aquests es van escapar, renoi com baixaven per l'altre cantó! Jo des de dalt del cap de collet que hi ha sobre cal Pons mirava com els guàrdies disparaven contra els que s'escapaven. Jo havia anat sempre bastant sol. Els altres anaven en colles. Molts eren de dretes. Jo em

Quan van arribar els nacionals Josep Clotet i altres amagats es van presentar a "las fuerzas de liberación" situades a la casa de Govern, es tractava de les primeres línies de soldats nacionals. Els que estaven amagats es pensaven que no els passaria res. Però els van detenir i van ser considerats com a presoners de guerra. Van ser conduïts a peu a Calaf. Allà van ser tancats en un vagó de portar bestiar i els van enviar a un camp de concentració situat a Astorga a la província de León. Aquest camp tenia unes grans naus. Els presos dormien a terra, en un matalàs. La vida era molt dura, els insectes, polls i puces, martiritzaven els presoners. Finalment, després d'uns mesos, va arribar l'aval que permetia sortir del camp. Creu que si no s'hagués presentat al primer moment de l'entrada dels nacionals i hagués deixat esperar uns dies, que hagués passat el front, no l'haurien enviat a Astorga sinó al camp de concentració d'Igualada com altres veïns de Castelltallat. *"Ens pensàvem que arribaria la liberación, va parir!"*

Un cop alliberat del camp de concentració no va poder anar a casa. Com que no havia fet la mili va ser destinat immediatament a Ceuta a fer el servei militar. Allà va fer d'assistent del tinent Manuel Enrique Martín, el qual tenia una "querida". Uns anys després quan ja estava llicenciat va tornar a ser mobilitzat i va haver d'anar a Barcelona a la caserna de Sant Andreu, a artilleria.

“Un dia passejant per la Rambla de Barcelona se'm van parar unes noies i una em diu mira el Pepe! Era la “querida” del tinent de Ceuta. Ves quines casualitats de la vida! Li vaig demanar per l'Enrique i em va dir: yo no sé nada”

Un cop va haver acabat el servei militar a Ceuta va tornar a Castelltallat. En aquell temps hi havia activitat de maquis i també de les xarxes d'evasió. Com altres cases de pagès, Cal Pons era una casa de parada del maquis i també de Joan Peramiqúel que portava gent d'Andorra al consolat britànic de Barcelona. Cal Pons era l'última parada del camí que feien els grups que anaven a peu d'Andorra a Manresa. Els donaven menjar i aixopluc. Dormien a la pallissa. Solien ser grups d'uns deu homes.

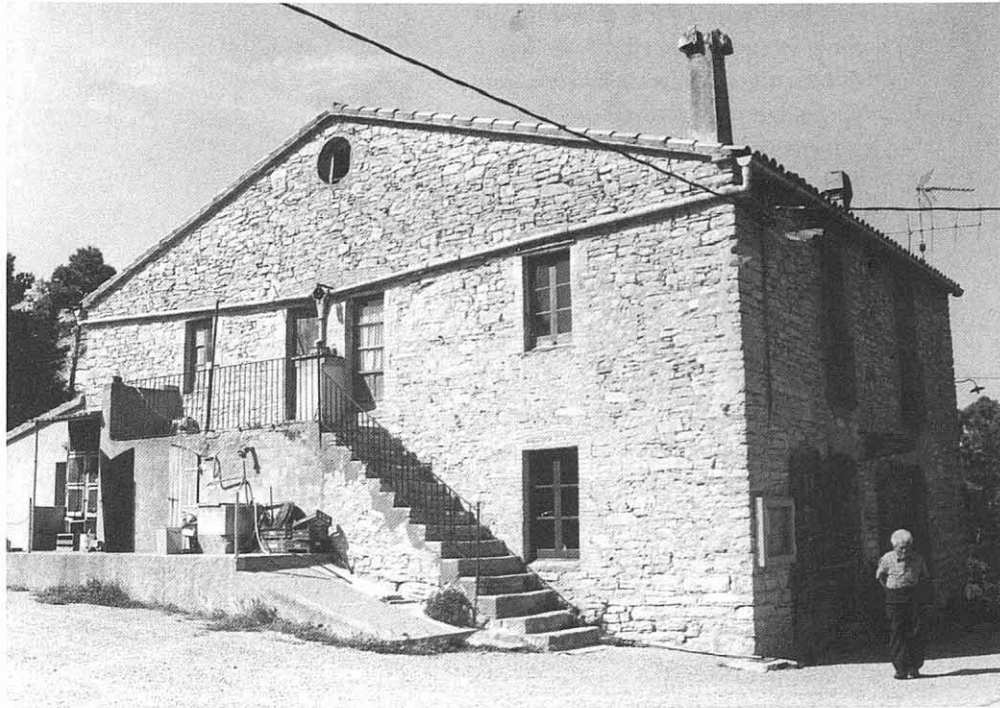
En aquell temps hi havia moltes cases de pagès que donaven menjar al maquis. A Cal Pons de Castelltallat en concret *“els donàvem allotjament i menjar”*. Segons Joan Peramiqúel a cal Pons hi arribaven a punta de dia després d'haver caminat durant la nit. Descansaven durant el dia i tornaven a marxar a punta de fosc. De cal Pons fins a Manresa hi trigaven unes cinc hores.

El Josep Clotet explica que va ser la coneixença amb Joan Peramiqúel el que va fer que Cal Pons es convertís en una base del maquis i de la xarxa d'evasió:

“qui ho va portar tot va ser el Peramiqúel que havia començat a baixar contrabando. Sabia tots els passos de la frontera. La coneixia molt bé la muntanya. I després va començar a baixar gent. La gent que portava dormien a la pallissa. Hi havia estrangers. Amb el Peramiqúel hi teníem amistat perquè ens havia baixat contrabando.”

A pesar que aquestes activitats es feien amb el màxim de secret, els rumors s'escampaven. La guàrdia civil va tenir alguna informació i va començar a tenir sospites. El Pepet recorda que:

“Una vegada ens van detenir juntament amb els de Cal Sec perquè ens tenien fitxats, ja tenien sospites que

La Casanova de Castelltallat on ha viscut en Josep Clotet els darrers 32 anys.

col·laboràvem amb el maquis. Però ens van deixar anar de seguida perquè no van poder provar res.”

Joan Peramiqúel explica que a l'home de cal Sec li van fotre una pallissa que no s'aguantava dret, que l'havien d'aguantar dues persones per caminar. Però no va xerrar, va poder aguantar les tortures.

Però les coses van sortir malament i van començar els problemes. En aquest cas un fet en va comportar altres, com en una cadena. Va resultar que Joan Peramiqúel en una expedició havia portat a Luis Márquez Rosillo, àlies “Comprendes”, el qual era l'enllaç del Partit Comunista d'Espanya a París amb el PCE de l'interior situat a Madrid. La policia el va agafar i sota tortures li van fer dir tot el que sabia i també com havia passat la frontera. L'home va explicar com havia sortit d'Andorra, les cases on havien fet parada, etc. De manera que la policia va anar a agafar la gent de les cases implicades que eren Cal Rajolí i Cal Pons. Llavors va començar una llarga etapa de repressió i càstig i penes per haver donat ajuda als que lluitaven contra el franquisme o per haver aco-

llit als que fugien de les urpes del nazisme. El Josep Clotet ho recorda així:

“Se'ns van presentar a quí a cal Pons fent semblar que eren maquis. Es van presentar donant la consigna que tenien ells. Perquè en van agafar un a Madrid que es deia Márquez Rosillo i aquest va cantar dient el recorregut que feien d'Andorra a Barcelona i que passava per aquí. Es presenten amb la consigna i hi vaig caure amb les quatre potes. Jo els vaig acompanyar on hi havia les armes amagades. Encara us ensenyaria el lloc exacte si no s'hagués cremat. En uns rocs sota unes boixeres que hi havia, ara és tot cremat. Hi havia una motxilla plena d'armes⁴. Llavors m'agafen pel coll i apuntant-me amb la pistola diuen: ya lo tenemos! Eren la guàrdia civil. A mi em van lligar la mà al peu. Llavors van tocar un pito i van començar a sortir policies i guàrdies civils d'aquells boixos a cabassos. Casum redéu! Ens van agafar i ens van portar a Balsareny, érem el meu tio, un cosí meu, el mosso i jo. A Balsareny ens van interrogar. De garrotades moltes.

Ens van picar molt a tots. Ens van fotre moltes hòsties amb un làtigo que en diuen de pixa de toro, una verga. Després d'haver-nos interrogat ens van portar a Manresa i després cap a la Modelo a Barcelona. I d'aquí a la Dirección General de Seguridad a Madrid. Després de Balsareny ja no ens van picar més.

Ens van portar a la presó. Allà hi vam estar molt temps abans que no ens fessin el judici.

Ens van jutjar a Ocaña en un tribunal militar. A mi em van demanar la pena de mort. L'advocat defensor era un militar que nomenaven ells, ni el coneixies. Després el tribunal es va reunir a deliberar. I em van condemnar a vint anys de presó. Després ens van destinar uns a un penal i altres a un altre. A mi em van destinar a Burgos i al meu tio a El Dueso. A la presó hi havia un oficial que deia: la política para los políticos, las mujeres a ratos y el vino a todas horas. A la presó els presos estaven organitzats segons les ideologies. Allà hi vaig conèixer Simon Sánchez Montero. Mentre hi era hi va haver una fuga. Van fer una mina per sota. Van sortir a fora però els van tornar a agafar a tots. A Burgos em vaig posar malalt i llavors em van destinar a Madrid a un hospital on només hi havia presos. Allà em van operar, em van treure un ronyó. El metge es deia Modesto Martínez Piñeiro. Era un metge de Madrid que feia el servei allà. Eren dos metges pare i fill. (...) Després de l'hospital de Madrid ja vaig sortir en llibertat. A la presó hi vaig estar uns set anys. Vaig tenir la llibertat provisional primer i després la llibertat definitiva. De tant en tant m'havia de presentar a la guàrdia civil de Sant Mateu."

El Josep Clotet explica aquestes vivències sense cap mena de rancor. El pas dels anys ha anat esborrant el sofriment d'aquells fets. La detenció es va fer a primers d'agost de 1945 i no va sortir de la presó fins al dia 11 de febrer de 1953.

Sant Mateu de Bages va ser una zona on van operar durant molts anys el maquis. Ens explica que un temps

En Pepet ensenyant la porta de Cal Pons on va trucar la Guàrdia Civil quan el van anar a detenir.

després quan ell era a la presó a Cal Mateu del Clot de Sant Mateu de Bages van matar un grup de vuit o deu maquis. Feia dies que s'estaven allà i sembla que havien perdut el contacte i no sabien què fer. Anaven a comprar a la botiga de Sant Mateu de Bages. Algú els va denunciar. La guàrdia civil de Súrria va envoltar la casa i els van matar tots. Amb un carro els van portar al cementiri de Sant Mateu on estan enterrats.

Al Josep Clotet i Puig li diuen el Pepet. Durant molts anys ell i la seva esposa han estat els hostalers de l'hotel de Castelltallat, situat a la Casa Nova, que és propietat de l'Ajuntament.

"Sabeu com va ser de venir aquí? Jo no hi havia pensat mai. Abans hi havia el Marcelino que se'n va anar a treballar a la Pirelli. I es trobaven que no hi havia qui vingués aquí. Jo llavors treballava

a Cal Pons de cabaler. Un dia em crida el Planas que era l'alcalde:

–Com que ens marxa el Marcellino, tu ets l'home indicat.

–Tot sol no puc fer la feina.

–Doncs espavila't!

Vaig agafar el Citroën, el B-400099 i en vaig seguir tres o quatre en un dia i la darrera va ser la que és la meva dona.”

Des de llavors van fer d'hostalers amb molt èxit. L'hostal de Castelltallat ha tingut molta acceptació. La seva cuina era molt casolana però excel·lent en qualitat i quantitat. A finals de l'any 1999 van deixar de fer anar l'hostal.

Amb el Josep parlem de persones conegudes que va conèixer anys enrera: Joan Selves i Carner de la veïna casa de Cal Selves de Castelltallat, el Claret de Súrria, Ramon Soldevila que fou alcalde de Manresa.

El Pepet Clotet té molts anys i molts records. Ens explica com va ser que a casa seva van llogar un pastor:

“A Súrria hi havia un pastor que es deia Florenci, molt bon home. Els republicans en retirada el van agafar a ell i al ramat i cap a la frontera. En arribar a Balsareny els fot salt i s'escapa. I el ramat que es faci fotre. Aquest home buscava feina i el meu tio li va dir si es volia quedar a casa per fer de pastor. I s'hi va quedar i s'hi va morir de vell. Era un home molt caçador de perdius sobretot. Sabia molt de tocar el flabiol. Feia escoltar la gent.”

A nosaltres ens ha agradat escoltar el Pepet Clotet i Puig, que ens ha explicat uns episodis de la seva vida que ja són part de la història col·lectiva. Per fer el que van fer els de Cal Pons es necessitava molt valor i coratge. Vint anys de presó per haver fet una acció humanitària i de lluita contra la tirania, contra la dictadura franquista, són molts anys. Cal que es coneguin els fets i els seus protagonistes. La nostra societat està en deute amb els que van patir tantes penalitats per defensar uns ideals de llibertat i de democràcia.

Consell de Guerra

El Consell de Guerra es va fer al penal d'Ocaña el 12 de març de 1948.

...procedimiento Sumarísimo y presunto delito de Rebelión contra

– Luis Márquez Rosillo, resident a Madrid, 32 anys, casat, pagès.

– Isabel López Andrés, de Madrid, de 26 años, soltera, taquimecanògrafa.

– Juan Clotet Puig, de Sant Mateu de Bages, de 26 años, solter, pagès.

– Juan Clotet Viladrich de Sant Mateu de Bages, de 58 anys, casat, pagès.

– Montserrat Carol Santasusana de Sant Mateu de Bages, de 37 anys, soltera.

– Pere Aymeric Cinca, d'Olius, de 37 anys, casat, pagès.

– Emília Soler Aymerich, de Solsona, de 24 anys, soltera.

– Joan Peramiquel Sibila, de Manresa, de 34 anys, casat, fuster.

...todos los cuales se encuentran en prisión preventiva por razón de esta causa... acerca de ciertas actividades desarrolladas por los procesados en el ámbito de acción del Partido Comunista clandestino, cuya finalidad es el derrocamiento del Régimen Español actual y para lo que no sólo despliegan en propaganda subversiva, mordaz, provocativa e insultante contra los principios básicos de la vida Nacional y las personas que la dirigen sino que también no repara en llevar a cabo las viles acciones contra las personas, las propiedades y el orden público.

...El Consejo de Guerra falla: que debe condenar y condena a los procesados como autores del calificado delito de REBELIÓN a las penas siguientes:

Luis Márquez Rosillo, 25 anys

Josep Clotet Puig, 20 anys

Joan Peramiquel Sibila, 18 anys

Isabel López Andrés, 17 anys

Pere Aymeric Sinca, 15 anys

Montserrat Carol Santasusana, 15 anys

Joan Clotet Viladrich, 10 anys

Emília Soler Aymerich, 1 any i 6 mesos

La sentència es va dictar el dia 11 d'abril de 1948.

Josep Clotet Puig va sortir en llibertat el dia 14 de febrer de 1953.

No va ser fins a la recuperació de la democràcia que va tenir l'amnistia per aquells fets. En efecte el Capità General de la 1ª Regió Militar (Madrid) en data de 3 d'agost de 1981 va acordar:

Conceder al condenado en la causa nº 132.310-J por un delito contra la Seguridad del Estado, José Clotet Puig, los beneficios de la Amnistía que concede el Real Decreto Ley 19/77 de 14 de marzo.

Notes

1. L'activitat del maquis ha estat molt desconeguda i silenciada. Darrerament alguns treballs com l'important llibre de Ferran Sánchez Agustí, *Maquis a Catalunya* (ed. Pagès, Lleida, 1999), ens han aportat una gran quantitat d'informació sobre el tema. Cada vegada es veu més clarament que aquesta va ser una qüestió que va tenir una gran envergadura. I que ha estat un tema silenciats i desconegut.
2. Francesc Viadiu va explicar a *Entre el torb i la Gestapo* (ed. R. Dalmau, Barcelona, 2000), l'activitat que es feia des d'Andorra per ajudar la fugida o per acollir els que cercaven refugi a Andorra.
3. Joan Peramiquel Sibila va ser una de les persones que es va destacar a passar gent que fugia del nazisme i també altres persones que volien passar la frontera per introduir-se a Espanya clandestinament. A la revista *Dovella* número 66 (1999) hi ha una entrevista a Joan Peramiquel.
4. Segons consta en l'acta del Consell de Guerra:
... En el expresado depósito se encontraron y ocuparon : seis metralletas, un subfusil, dos bombas de mano, tres pistolas, 22 cargadores de pistola, de metralleta i del subfusil, doscientas cápsulas para , dos macutos de campaña, muchos ejemplares de folletos subversivos com el titulado "La Lucha" específico de las partidas de bandoleros, "Juventud" y otros varios. Incluso uno editado en español en nación vecina denominado "El Patriota".

**Jaume Serra, Lluís Len,
Josep M. Vila, Jaume Perarnau**

Historiadors